

Nový rok neprináša novú vieru. Katolícka viera nie je ľudské dielo!

Roman Cardal

10. januára 2022 ✝ Cirkev



Zdroj: wikimedia commons

Moderná doba so sebou priniesla to, čo predchádzajúce veky nepoznali – nevidane rýchly **rozvoj**, ktorý sa zvyčajne označuje ako **pokrok**. Ide o taký všadeprítomný proces, že sa začal považovať za **normatívnu hodnotu**. Tí, ktorí nedržia krok s dobou, sa ocitajú na okraji aktuálneho diania, ich názory strácajú náležitú váhu a postupne sa ocitajú v spoločnosti spiatocnícky zmýšľajúcich ľudí. Frázy „nemôžeme myslieť ako v stredoveku“, „nemôžeme sa vrátiť do minulosti“ atď. sa stali známymi rétorickými figúrami, ktoré ich používateľov **oslobodzujú od námahy poctivej vecnej kritiky**. V týchto podmienkach sa filozofia, teológia a náboženský život dostali pod silný tlak, ktorému bolo čoraz ťažšie odolávať.

Immanuel Kant poukázal na priepastný rozdiel medzi rozvojom modernej vedy a stagnáciou metafyzického poznania. Už len toto samotné porovnanie obsahovalo jednoznačný hodnotový súd: staré metafyzické presvedčenia treba opustiť v mene vedy, ktorá má netušený progresívny potenciál. Tradičný spôsob života začal strácať svoju hodnotu a zostalo mu miesto už iba v muzeálnych expozíciách.

II. vatikánsky koncil bol zvolaný práve preto, aby objasnil postoj Cirkvi k svetu, v ktorom **sa pokrok stal nespochybniteľným ideálom**. Modernisti si od neho sľubovali, že nekritické trvanie na „starých pravdách“ o svete a človeku, ktoré vychádzali iba z tradičných predstáv, bude nahradené postojom, v ktorom sa berie ohľad na prínos moderných vedeckých poznatkov. Volalo sa po obnove Cirkvi, po jej hlbokjej reforme, z ktorej mala vziť nová jar kresťanského života. Pri plnení tejto úlohy sa oči s nádejou upierali na mysliteľov vyznačujúcich sa otvorenosťou voči mentalite moderného človeka. Málokto si však uvedomoval, že na vyriešenie problému vzťahu Cirkvi k súčasnému svetu **nestačí spoliehať sa na optimistické očakávania osvietenstva**. Katolícka viera od začiatku zrela vďaka svojmu spojeniu s filozofickým myslením, čo viedlo k zrodu impozantnej **teológie**, ktorá nie je ničím iným než **racionálnym osvetlením právd kresťanskej viery**.

Novovek však prišiel s vlastnou filozofiou, ktorej základné princípy sú zásadne odlišné od filozofie, pomocou ktorej chápali svoju vieru starovekí a stredovekí kresťania. Nehrozí, že veriaci kresťan, ktorý sa otvorí súčasnému spôsobu myslenia a prijme postuláty modernej filozofie, začne myslieť a žiť svoju vieru **podstatne inak ako jeho predkovia**? Nevnáša to do života Cirkvi **diskontinuitu**, takže už nemôžeme hovoriť o jej jednote? Cirkev, ktorá umožní zásadnú zmenu v chápaní viery u svojich členov, už totiž nie je jedna, ale rozpadá sa na dve alebo viacero spoločenstiev, pre ktoré sú typické zásadne odlišné kréda.

Neskrývaný optimizmus viacerých účastníkov koncilu viedol k nešťastnému podceneniu tejto kľúčovej otázky. Nadmerný optimizmus je určitým druhom eufórie, a teda vášne, a už od čias Sokrata je zrejmé, že nekontrolované vášne deformujú zdravý úsudok rozumu. Uvážená filozofická reflexia nemala nasledovať po nadšení účastníkov koncilu, ale mala mu priamo predchádzať. Pozitívne hodnotenie modernej vedy a jej prínosu pre ľudský život nemalo zostať nespochybniteľnou axiómou, ale **táto dôležitá téma sa mala stať predmetom prísnej filozofickej analýzy**. K ničomu takému, žiaľ, nedošlo, v dôsledku čoho sa otvoril priestor pre výklad koncilu, ktorý zostal v tieni predsudkov vyjadrených v spomínanom Kantovom memento.

Výsledné koncilové dokumenty boli dosť opatrné, ale u mnohých neskorších interpretov koncilu čoraz väčšmi silnelo presvedčenie o nutnosti **prekonať staré formy filozofického myslenia** a inšpirovať sa novými filozofickými perspektívami. Moderná filozofia sa ponúkla na využitie okrem iného aj preto, že si uvedomovala svoju **metodickú podriadenosť modernej vede**, ktorá dala svetu novú tvár. Ak sa na vzťah filozofie a modernej vedy pozrieme ako na vzťah staršieho a mladšieho súrodenca, potom nový myšlienkový prúd vyzdvihoval inovatívnosť a úspešnosť mladšieho z nich a uprednostňoval vynaliezavosť mladosti pred konzervatívnym prístupom staršieho brata. Pritom všetkým uniklo, že hodnotenie vzťahu medzi filozofiou a modernou vedou nie je vedeckým problémom v modernom zmysle slova (matematickým, fyzikálnym, psychologickým, sociologickým atď.), ale iba **filozofickým problémom**. Keby si toho bol viac vedomý výraznejší počet účastníkov koncilu a jeho interpretov, ich optimizmus týkajúci sa fenoménu modernej vedy, techniky a moderného spôsobu myslenia by bol výrazne ochladol.



Zdroj: wikimedia commons

Ukázalo by sa totiž, že úspechy vedeckého a technického prístupu k realite **nemôžu mať normatívny charakter**, pretože veda a technika sú samy o sebe hodnotovo neutrálne. Ich hodnota vyplýva z toho, že **slúžia človeku a jeho cieľom**. To však predpokladá, že hodnotná je v prvom rade ľudská existencia a že ciele, ktoré si človek stanovuje, sú dobré. Vieme však, že nie vždy je to tak. Kto rozhodne o tom, či má ľudský život nejakú nerelatívnu hodnotu a či ciele, ku ktorým človek smeruje, sú dobré? **Moderná veda**

nie je schopná dať odpoveď na tieto otázky. Matematik, fyzik, chemik, biológ atď. riešia svoje vlastné problémy, ale vyššie uvedené otázky medzi ne nepatria.

Ak by sme teda pripustili možnosť modernistickej interpretácie a spolu s ňou položili do základu koncilového myslenia predpoklad, že moderná veda a technika môžu poskytnúť kritériá pre zásadné prehodnotenie tradičných postojov k životu, morálke a samotnej viere, vychádzali by sme z filozofickej pozície, ktorá nie je dostatočne kriticky reflektovaná a ktorá so sebou nesie defekt nazývaný „**logický kruh**“. Moderná filozofia sa dobrovoľne vydala do metodologickej podriadenosti takzvanej exaktnej vedy a z tejto pozície ohlasovala nádeje pre budúcnosť vedeckého a technického sveta. Tým, že moderná filozofia rezignovala na vlastnú predmetovú a metodologickú autonómiu, už nebola schopná ukázať, že **princípy nového vedeckého poznania nemajú absolútnu platnosť** a že závery nového typu poznania nemajú normatívny charakter.

Obrazne povedané, filozofia, bez náležitého uváženia, **odovzdala svoje žezlo a kráľovské insígnie** tomu, koho považovala za svojho nástupcu. Akoby sa filozofia bola patologicky podceňovala, čo prerástlo do komplexu menejcennosti a následnej rezignácie na vlastnú autoritu. Takéto nešťastné gesto nemohlo zostať bez škodlivých následkov. Ak filozofia uvoľnila územie, ktoré mala strážiť a svoje dedičské práva odovzdala modernej vede, novému dedičovi nezostalo nič iné, než začať vykonávať činnosť, ktorá **nezodpovedá jeho povahe**. Už to nebola filozofia, ktorá by kriticky uvažovala o pravde a omyle, o prvých princípoch rozumu, o hraniciach ľudských rozumových schopností atď. **T tejto úlohy sa ujala práve moderná veda**, najprv nepriamo prostredníctvom vlastnej metodologickej podriadenej filozofie (racionalizmus, empirizmus) a neskôr priamo neoprávneným uplatňovaním svojich kompetencií v týchto oblastiach.

Mnohí konciloví otcovia a početní vykladači koncilu si zrejme **neuveďomovali, čo to všetko znamená pre chápanie kresťanskej viery**. Mnohí z nich boli presvedčení, že filozofické princípy zosobnené sokratovskou, platónskou alebo aristotelovskou (aristotelovsko-tomistickou) tradíciou sú pre moderného kresťana nepoužiteľné, a nepochybovali o tom, že napr. Kantova filozofia predstavuje myšlienkový smer, ktorý je tiež príslubom pre nový rozvoj kresťanského pokladu viery. Tzv. **nová teológia** sa programovo orientovala na modernú, postdescartovskú filozofiu a stala sa hlásateľom zmien, ktoré sa s použitím predmoderného filozofického kánonu javia ako neprijateľné, pretože **ohrozujú základné pravdy kresťanskej viery v ich samotnom jadre**. Pre bežného kresťana je to zvyčajne ťažko pochopiteľná otázka a pri svojom každodennom rozhodovaní ľahko sa zaobíde bez jej poznania. To však neznamená, že mu môže byť ľahostajné, ako sa s jeho vierou teologicky zaobchádza.

Jedna vec sú subtílné teologické diskusie, v ktorých sa presadzuje určitý typ filozofického myslenia, druhá vec sú jeho **konkrétne dopady na obsah kresťanskej viery**, ktoré môže bežný veriaci vnímať napríklad z kázni niektorých kňazov na katolíckych bohoslužbách. Keď niekedy z kazateľnice počujeme, že peklo je prázdne alebo že katolicizmus je iba jednou z ciest k Bohu, tieto názory skrývajú veľmi špecifické teologické a filozofické postoje, ktoré im dávajú zdanlivú legitimitu.

Ak sa pred II. vatikánskym koncilom veriacim hovorilo, že peklo je reálnou hrozbou pre všetkých, čo sa, žiaľ, pre niektorých aj splnilo, a že katolicizmus je jedinou cestou k spásu, je jasné, že **nemôže ísť o posolstvo jednej Cirkvi**. Nie každý je povelaný odhaľovať moderné teologické a filozofické omyly, ktoré ohrozujú autenticky katolícky spôsob života. Každý však môže nad nimi **zvítaziť svojou vierou**, ak

sa nenechá strhnúť poryvmi módnych myšlienkových prúdov.

Katolícka viera nie je subjektívne krédo, ktoré možno meniť podľa osobných či dobových chútok a rozmarov. Je to poklad, ktorý je nutné chrániť, pretože vo svojej podstate **nie je ľudským dielom**. „*Ved' všetko, čo sa narodilo z Boha, premáha svet. A tým víťazstvom, ktoré premohlo svet, je naša viera*“ (1Jn 5,4).

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/novy-rok-neprinasa-novu-vieru-katolicka-viera-nie-je-ludske-dielo/>